

Woonwagenverspectief Roma en Sinti

Inleiding

Deze factsheet gaat over de woonwagenhistorie en het woonwagenverspectief van Roma en Sinti en over het Nederlandse woonwagenebeleid in de loop der eeuwen.¹

Volgens historische bronnen stammen Roma en Sinti, voorheen *zigeuners* genoemd, af van nomadische Indiase stammen. Ongeveer duizend jaar geleden kwamen ze in Oost- en Zuid-Europa aan, en reisden van daaruit verder. In de vijftiende eeuw arriveerden de eerste Sinti in Nederland; de Roma volgden in de negentiende en twintigste eeuw, zowel voor als na WO II. De meeste Roma waren in hun Oost-Europese landen van herkomst al sedentair.² De Roma die in de jaren '70 aankwamen in Nederland reisden met caravans en waren dat (nog) niet. In Nederland werden zij gedwongen sedentair.

Historisch perspectief Roma en Sinti

De historie van het reizen en de daarmee gepaard gaande beroepen zoals muzikant, paardenhandelaar en tapijtenverkoper ligt in de late Middeleeuwen. Aanvankelijk dacht men welkom te zijn, maar al snel bleek het tegendeel. Evenals Joden werden Roma en Sinti vals beticht van mislukte oogsten en epidemieën, en werden tot zondebok gemaakt. Zij mochten geen land bezitten en veel beroepen niet uitoefenen. Ze werden structureel verjaagd en opgejaagd. Er werden wetten en decreten uitgevaardigd waarmee Roma en Sinti vogelvrij werden verklaard; zij moesten dus wel blijven reizen om een andere veilige plaats te vinden om voor hun families te kunnen zorgen.

Het reizen werd *rondtrekken*³ genoemd; dit werd als hinderlijk ervaren. Nederland ontwikkelde hierop nieuw beleid: er werden woonwagenlocaties⁴ ingericht waar de tot dan toe reizende Roma en Sinti zich verplicht moesten vestigen. Tot 2018 voerde Nederland het zogeheten *uitsterfbeleid*: woonwagenlocaties werden kleiner omdat er geen nieuwe standplaatsen werden bijgebouwd. Als er een bewoner wegviel, werd diens standplaats onbruikbaar gemaakt door er een blok beton op te zetten; een familielid kon daar dan dus niet meer gaan wonen. Tegen het uitsterfbeleid werd indertijd veel actie gevoerd.⁵

¹ De woonwagenhistorie van Roma en Sinti staat los van die van de Reizigers, die woonwagenbewoners worden genoemd; daarom worden Reizigers hier verder niet genoemd, tenzij om het (historisch) verschil aan te duiden.

² De term sedentair is afkomstig uit het Latijn, *sedere*, wat 'zitten' betekent. In de geschiedschrijving en geografie is het begrip het tegenovergestelde van een nomade, (e)migrant of pelgrim. Een sedentair persoon blijft namelijk op dezelfde plek wonen, terwijl nomaden, (e)migranten en/of pelgrims zich verplaatsen.

³ In deze factsheet wordt de term reizen en rondreizen aangehouden omdat 'rondtrekken' als denigrerend wordt ervaren door Romani communities.

⁴ De term woonwagenlocatie wordt hier gebruikt in plaats van woonwagenkamp omdat het woord kamp sensitief kan zijn vanwege de geschiedenis.

⁵ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/politie-betreurt-aanbrengen-van-cijfers-op-handen-sinti-b7388bfd/?referrer=https://www.google.com/> dit artikel is alleen te lezen voor Volkskrant-abonnees. Ik zou niet de link opnemen, maar het zo doen: Politie 'betreurt' aanbrengen op cijfers van handen Sinti, Volkskrant, 04-07-2007

Dit beleid trof de Sinti in het bijzonder, en de Roma die al vóór WO II in Nederland op woonwagenlocaties waren komen wonen. Roma die daarna naar Nederland kwamen, hadden in hun landen van herkomst in huizen gewoond – met uitzondering van de mensen die hier in de jaren '70 arriveerden.

Woonwagenverspectief Sinti

De meeste Sinti wonen in Limburg, Noord-Brabant en Zuid-Holland. Een aantal families woont op woonwagenlocaties. Velen zijn internationaal bekend in de muziekwereld.

De woonwagencultuur van de Reizigers⁶ is tot immaterieel cultureel erfgoed verklaard, die van Roma en Sinti niet. Hiertoe is besloten omdat zij 'een geheel eigen ontstaansgeschiedenis hebben die veel verder teruggaat.'⁷ Sinti houden hun tradities, taal en cultuur – waaronder het familieleven – in hun woonwagens in stand. Zij proberen goede contacten te onderhouden met de lokale overheden om zo de woonwagenlocaties te behouden en uit te breiden en om stigmatisering tegen te gaan.

Woonwagenverspectief Roma

Een aantal Roma-families vestigde zich lang voor WO II in Nederland. Velen wonen nog altijd op woonwagenlocaties, onder andere in Noord-Brabant en Amsterdam. Zij proberen dit evenals Sinti zo te houden, wat in de praktijk moeilijker blijkt dan gedacht. Roma blijken niet alleen achtergesteld te worden als het gaat om toegang tot een standplaats, zij zien zich ook vaak geconfronteerd met antiziganisme⁸ en Romahaat.

Roma van de jaren '70 – geen toegang tot standplaatsen

De Roma die in de jaren '70 naar Nederland kwamen hebben tot op heden als enige groep geen toegang tot een standplaats. Zij worden wel genoemd in rapportages en beleidskaders maar daar hebben zij geen profijt van.⁹ Zij reisden met caravans en werden heen en weer over (gemeente) grenzen gezet, want zij waren nergens welkom. Dankzij de inzet van de toenmalige Roma belangenbehartiging werd er uiteindelijk een generaal pardon ingesteld.¹⁰ Hiervoor werd wel een hoge prijs betaald: families werden uit elkaar gehaald en verplicht verspreid over heel Nederland in *opvanggemeenten* die hiervoor door het rijk betaald werden. In Utrecht, een van de opvanggemeenten, kregen zij een plaats toegewezen naast een crematorium. Enig historisch besef had

⁶ Reizigers (woonwagenbewoners) zijn Nederlanders en hebben geen (historische) link met Roma en Sinti. Roma en Sinti worden vaak woonwagenbewoners genoemd maar dat is niet correct want zij hebben hun eigen naam.

⁷ <https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/woonwagencultuur>

⁸ Antiziganisme is racisme jegens en discriminatie van Roma- en Sintivolkoren. De term is ontleend aan het woord *zigeuner*, dat door Roma en Sinti als racistisch wordt beschouwd.

⁹ Getuigenissen van Roma, 2023

¹⁰ <https://www.groene.nl/artikel/93-roma-jongeren-waarvan-62-leerplichtig>

toch aanwezig moeten zijn...¹¹ Kinderen kregen les op de *kampschool*, feitelijk een school voor speciaal onderwijs. Begin jaren '80 werden de Roma gedwongen om in huizen te gaan wonen; anders zouden zij geen verblijfsstatus krijgen. Hierdoor kwamen gezinnen ineens vanuit de caravanstandplaats in (te kleine) arbeiderswoningen en hoge flats terecht. *Snelkookintegratie*, dat was het doel, maar het liep anders. Van alles dat misging met huisvesting kregen Roma de schuld.¹² Antiziganisme vierde hoogtij; nog steeds zijn de sporen merkbaar.

Roma activisme en belangenbehartiging

Dankzij het Roma-activisme en de belangenbehartiging is er positieve politieke aandacht gekomen. Het kan een succes worden genoemd dat antiziganisme in 2020 werd erkend als specifiek racisme jegens Romanivolkoren.¹³

Tussen de Roma van de jaren '70 en lokale overheden zou overlegstructuur ontwikkeld moeten worden over huisvesting en woonwagenebeleid.

© Mila van Burik, Utrecht

¹¹ <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/3125769/utrecht-herdenkt-voor-het-eerst-genocide-op-roma-en-sinti-in-woii>

¹² Kemal Rijken, Roma, 2012

¹³ <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vld1hw66c6y4>

CALL US
+31 800 0880

#REPORTINGHELPS
DISCRIMINATIE.NL